

Karel Marx s těžkým kulometem

69

Jiří Almer **WESTERN ALLA CARBONARA**

Kniha *Radical Frontiers in the Spaghetti Western: Politics, Violence and Popular Italian Cinema* je studií zaměřenou na populární žánr italské kinematografie šedesátých a sedmdesátých let. Dává jej do souvislostí s politickými otázkami a vlivem, který získal. Spaghetti westerny se staly ve výše zmíněném období masově vyráběným produktem italské kinematografie, oproti jiným módně produkováným „komerčním“ žánrům se však vyznačovaly nejen mnohdy dodnes vysoce ceněnou kvalitou, ale také neodmyslitelným levicovým pozadím. Jejich studium proto souvisí s výzkumem radikálního sociálního hnutí z šedesátých let minulého století, do něž se zapojila převážně mládež. Cíl knihy si Fisher vytyčil dvojí – zaprvé analyzovat, jak radikálně levicoví tvůrci využívali western jako žánr k prezentaci svých idejí, a zadruhé, a to hlavně – přinést ucelený příběh těchto specifických filmů.

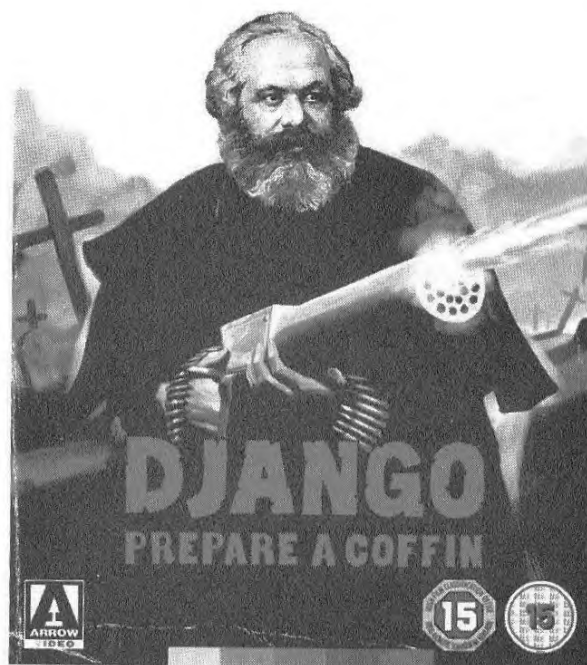
Austin Fisher se o kinematografii s různými politickými podtexty zajímá dlouhodobě, v současné době přednáší dějiny mediální kultury na univerzitě v Bedfordshire. Spaghetti westerny v politickém kontextu zpracoval původně jako svoji disertační práci na University of London. Dosavadní výzkum žánru spaghetti westernů je nejbohatěji zastoupen v rámci filmové vědy, jeho politické pozadí bylo sice již mnohokrát zmíněno, přínos takových studií pro sociální dějiny a dějiny populární kultury se však dá považovat za diskutabilní. Mnohdy se totiž takové publikace omezí jen na „medailonky“ jednotlivých filmů s absencí důležitých souvislostí. Například i publikace světového odborníka na spaghetti westerny Howarda Hughese se spíše týkají celkové analýzy spaghetti westernů jako filmového umění. Přestože Austin Fisher tento styl částečně zachovává, jeho dílo je užitečné i pro další vědní obory.

Obecně se tedy dá říci, že kniha je syntézou sociálních dějin, kulturních dějin a filmových studií, k jejichž výzkumu je stejnou měrou užitečná. Můj pohled je ale sociálně-kulturně-historický (nesnažím se tedy příliš hodnotit dílo z hlediska filmové vědy). V seznamech Fisherem použitých zdrojů nechybí mnohé historické práce zabývající se například komunistickým / revolučním hnutím (za všechny zmíním životopis Che Guevary od J. L. Andersona) nebo sociálně kulturní historii a sociologií (např. D. Hedbidge a jeho pojetí subkulturních studií), přesto u Fishera mají přednost kinematografické studie, zejména tedy filmové recenze a články převážně italské a americké provenience.

Když pomíneme úvod, Fisher dělí knihu tematicky na tři hlavní části – konkrétně *The Backdrop*, *The Films* a *The Legacy*,

z nichž ta poslední má suplovat závěr. Výše zmíněné okruhy se pak dělí na tematické kapitoly, v nichž se odlišnými metodami různých vědních oborů analyzují a interpretují jednotlivé filmy v souvislosti s politickým a sociálním pozadím.

První okruh se týká pozadí filmového žánru. Považuji ho za nejhodnotnější z celé publikace minimálně z toho důvodu, že přináší pozoruhodnou analýzu vzniku a vývoje italské kinematografie a její přetvoření do podoby, která umožnila vznik spaghetti westernů. Autor také představuje principy vlastní filmové tvorby v Itálii, které z části determinovaly vývoj celého žánru. V okruhu se také nachází obšírný popis vlivu amerických westernů a jejich záměrné negace či úpravy ze strany italských tvůrců. V tomto ohledu Fisher poukazuje na paradoxní vliv amerikanizace



italské kinematografie – levicoví režiséři ji odsuzovali, přitom k prezentaci svých světonázorů používali stejné formy. Zároveň však autor tento jev dává do souvislosti s praxí samotné filmové produkce v Itálii, obzvláště co se týče módních vln a jejich přejímání, což je po interpretační stránce přínosné.

V druhém okruhu, jenž je věnován přímo westernovým počínům, najdeme analýzu filmů a jejich politického pozadí. Fisher se nezaměřuje paušálně jen na nejslavnější filmy žánru režírované Sergiem Leonem (kterého kritika tolik nespojuje s jeho italskými současníky, naopak je považován za prvního postmoderního režiséra), ale především na ty, jež jsou v rámci politického podtextu nejvýznamnější například díky tomu, že přímo reflektují některé tehdejší politické události. Podrobným rozbořením

spíše s přesahem do filmové vědy analyzuje především snímky režisérů Sergia Sollimy a Sergia Corbucciho. S ohledem na obsah Fisher dělí filmy na dvě důležité podkategorie – první tzv. RSA (repressive state apparatus) snímky, prezentující stát jako obhájce vykořisťování a teroru vůči těm nejslabším a nejchudším, případně i kritizující krytí fašismu státní mocí, což jsou myšlenky vlastní Nové levici. Druhou hlavní kategorií jsou revoluční westerny – výhradně z období mexické revoluce, tedy tzv. Zapata westerny. Režiséři v nich dle Fishera chtěli mimo jiné ospravedlnit násilí jakožto prostředek osvobození z imperialistického útlaku, což je myšlenka neodmyslitelně spjatá s Fidelem Castrem a Che Guevarou nebo s Frantzem Fanonem a následně Régisem Debrayem, ale celkově vyjádřit i solidaritu nejen s vietnamským odbojem proti USA. V tomto

ohledu považuje Fisher stejně jako většina dalších autorů za nejdůležitější film – *El Chunchu, quien sabe?* (u nás známý jako *Kulka pro generála*) režiséra Damiana Damianiho.

Dědictví spaghetti westernů je věnován závěrečný okruh knihy. Tento žánr má ve světě stále mnoho fanoušků, tolik důležitý politický podtext však z jejich

Giallo je označení specifického žánru italského hororu s prvky detektivky, ovšem s vydatnou porcí nahoty, erotismů a úchylně-deviantního násilí. Erotická deviace se spojuje především s vyššími společenskými třídami. Jinak giallo znamená žlutý, to podle obalu lacinějších detektivek, na kterých se první počiny z části zakládaly.

odkazu dle Fisherova v podstatě zmizel. Spaghetti westerny zůstaly v paměti jakožto filmy explicitně zobrazující násilí, což se stalo inspirací pro nové tvůrce, jakými jsou například Quentin Tarantino nebo Robert Rodriguez, u nichž je ideový obsah odlišný. Závěrečná část je přínosná v rámci výzkumu fenoménu násilí ve filmech. Fisher se věnuje i dalším americkým westernům ze sedmdesátých a osmdesátých

let, jejichž tvůrce ovlivnila italská interpretace divokého západu, jakým byla například silně politická *Nebeská brána* od Michaela Cimina. Konečné shrnutí wester-

nů vhodně doplňují přílohy, kde se čtenář může například dozvědět o komerčním úspěchu jednotlivých filmů nebo o hustotě užití výrazů pro násilí ve filmových recenzích.

Hlavní přínos díla kromě výše uvedeného vidím především v uchopení celé problematiky v souvislosti s politickými a sociálními motivy. Kromě důležitých zahraničně politických událostí je zmíněna problematika prorůstání neofašismu do státních struktur nebo sociální a ekonomické rozdíly mezi italským severem a jihem. Kniha nabízí nové možnosti náhledu na politický obsah filmů s ohledem na tehdejší světové dění, čímž není myšlena jen válka ve Vietnamu nebo dělnické a studentské bouře, ale i sociální dějiny Itálie, ať už z dob fašismu nebo nového politického radikalismu šedesátých a sedmdesátých let. Možnost vyvolávání revolučních vln pomocí filmu určeného široké veřejnosti má zase souvislosti s výzkumem v rámci dějin propagandy. Fisherova interpretace spaghetti westernů tak představuje velký přínos pro obecný výzkum dějin Itálie.

Díky obsáhlé bibliografii můžeme být svědky toho, jak velké množství literatury již o spaghetti westernech vyšlo. Z toho však pramení první z nedostatků – Fisher nijak zásadně neshrnuje dosavadní stav světového výzkumu celé problematiky. Nejistíme tedy ani relevanci zdrojů, z nichž bylo čerpáno.

Výše uvedené rozdělení knihy, kde je patrná absence všeobecného závěru, naznačuje nedostatek vědeckého shrnutí

celé problematiky. Stručně řečeno, Fisher obšírně rozepsal dědictví spaghetti westernů a výsledků zkoumání v rámci filmového žánru, ovšem poněkud opomínil dodat závěry v rámci své metodologie a interpretace. Ty sice lze z knihy vyvodit, ale i tak si je troufám prohlásit s ohledem na vytyčenou úroveň knihy za neúplné.

Dalším nedostatkem je to, že analýza filmů inklinuje spíše k „šedesátkovým“ westernům, zájem se pak v rámci autorovy metody a uchopení problematiky přelévá, jak už bylo řečeno, k „Zapata westernům“ počátku sedmdesátých let. V této souvislosti považují za nesprávné, že Fisher pominul pozdní (post) spaghetti westerny jako Keoma nebo Mannaja. Jedná se o poslední výkřiky žánru, ovšem co se týče násilí a politiky, patří mezi ty nejextrémnější. Jejich baladická autenticita jako by reflektovala zánik žánru a tvůrci se navozením temné atmosféry snažili jednak vymezit vůči „fackovačkám“ s Budem Spencerem a Terencem Hillem chápaným jako úpadek žánru, a jednak možná částečně vytvořit analogii k Argentovým giallům, jež se dají víceméně považovat za kvalitativní nástupce italského Divokého západu. Dle mého názoru se na oba zmíněné filmy nedají aplikovat Fisherovo rozdělení a metodu. Je nespornou pravdou, že co se týče reflexe sociálních a politických událostí a hnutí, neměly tyto westerny již tolik silných podnětů, ovšem v rámci cíle, jež autor vytyčuje jako hlavní, považují jejich vypuštění za nedostatek.

Celkově lze říci, že jednotlivá opominutí jsou spíše důsledkem přílišného popuštění

otěží jednotlivých vědních polí, z nichž je na problematiku nahlíženo. Publikace se jistě stane nedílnou součástí budoucího výzkumu nejen tematiky spaghetti westernů, ale i italské kinematografie celkově. Svým přesahem se jistě zařadí i mezi vyhledávané zdroje v rámci sociálních a kulturních dějin. Z výše uvedených důvodů ji nelze než doporučit všem historikům, kteří se zabývají výzkumem populární kultury druhé poloviny 20. století.

**Austin Fisher: Radical Frontiers
in the Spaghetti Western:
Politics, Violence and Popular
Italian Cinema**

I. B. Tauris 2011, 304 stran